

AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI
ARXEOLÖGİYA, ETNOQRAFİYA VƏ ANTROPOLOGİYA İNSTİTUTU

Heydər Əliyev
100

AZƏRBAYCANDA 2023-CÜ İLDƏ
APARILAN ARXEOLÖJİ QAZINTILARIN
NƏTİCƏLƏRİNƏ

həsr olunmuş

ELMİ SESSİYANIN

TEZİSLƏRİ

BAKİ
14-15 Dekabr 2023-cü il

Məsul redaktor:

F.E.QULİYEV

*tarix üzrə fəlsəfə doktoru,
dosent*

Redaksiya heyəti:

T.R.ƏLİYEV

tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

S.H.AŞUROV

tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

B.İ.İBRAHİMLİ

tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

F.A.ƏLİYEV

Böyük elmi işçi

AZƏRBAYCANDA 2023-CÜ İLDƏ APARILAN ARXEOLOJİ

QAZINTILARIN NƏTİCƏLƏRİNƏ *həsr olunmuş*

Elmi Sessiyanın Tezisləri. Bakı: 2023, 104 s.

ISBN 978-9952-541-68-7

AZ1143, Bakı şəhəri

Hüseyn Cavid prospekti, 115

Tel.: +994 (12) 5108419

www.arxeologiya.az

© Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutu, 2023

İÇİNDƏKİLƏR

1. Azad Zeynalov, Natavan Abdullayeva, Pərivəs Babai, Təranə Babayeva. <i>Paleolit dövrünə aid abidələrin geoarxeoloji tədqiqatları</i>	7
2. Azad Zeynalov, Yaqub Məmmədov, Vaqif Əsədov. <i>Paleolit arxeoloji ekspedisiyasının Böyük Qafqazın ətəklərində apardığı kəşfiyyat işlərinin nəticələrinə dair.....</i>	8
3. Yaqub Məmmədov, Yoshihiro Nishiaki, Ülviyyə Səfərova, Orxan Zamanov. <i>Damcılı arxeoloji ekspedisiyasının 2023-cü il tədqiqatlarının nəticələrinə dair</i>	10
4. Azad Zeynalov, Pərivəs Babai. <i>Qafqazın erkən və orta paleolit abidələrinin tədqiqatları</i>	12
5. Nəcəf Müseyibli, Anar Ağalarzadə, Gülnarə Axundova, Mətanət Hüseynova, Ülviyyə Səfərova. <i>Neolit dövrü Çağrıtpə yaşayış yerində 2023-cü il qazıntıları haqqında.....</i>	14
6. Vəfa Mahmudova. <i>Paşatəpə yaşayış yerində aparılmış tədqiqatların ilkin nəticələri</i>	16
7. Valeh Ələkbərov, Mircavid Ağalarov. <i>Çinartəpə qədim yaşayış məskənində aparılmış arxeoloji tədqiqatları.....</i>	19
8. Səfər Aşurov, Fidan Əliyeva, İlahə Nəhmətova. <i>Şabran arxeoloji ekspedisiyasının 2023-cü il tədqiqatlarına dair.....</i>	20
9. Müzəffər Hüseynov, Lola Hüseynova, Vüsal Gasanovi. <i>2023-cü ildə Muncuqlutəpə nekropolunda arxeoloji qazıntı işlərinin nəticələri</i>	23
10. Müzəffər Hüseynov, Gulio Palumbi, Bəxtiyar Cəlilov. <i>Azərbaycan-Fransa Beynəlxalq Arxeoloji Ekspedisiyasının Qaraçinar yaşayış yerində çöl tədqiqatları (2023-cü il) haqqında.....</i>	25
11. Döyüş Musayev. <i>Həsənqala yaşayış yerində arxeoloji qazıntının nəticələri.....</i>	27
12. Anar Ağalarzadə, Mətanət Hüseynova, Fərhad Fərmanov, Ülviyyə Hacıyeva. <i>Cəlilabad rayonundakı Xudutəpə çoxtəbəqəli yaşayış yerində 2023-cü ildə aparılmış arxeoloji qazıntıların nəticələrinə dair</i>	28

13. Pərviz Qasimov, Aidə Məmmədova, Diana Cəfərova, Yaqub Məmmədov, Zəki Cəfərov. <i>Ağdam arxeoloji ekspedisiyasının Üzərlikdə orta tunc dövrü qədim yaşayış yerində apardığı arxeoloji tədqiqatların nəticələri.....</i>	30
14. Şamil Nəcəfov, Musa Mursaquliyev. <i>Qarasoy kurqanlarında qazıntılar.....</i>	32
15. Bəhlul İbrahimli, Elvin Əliyev, Günay Bayramova, Sevinc Hüseynova. <i>II Plovdağ nekropolunda 2023-cü ildə aparılmış arxeoloji tədqiqatlar.....</i>	34
16. Şamil Nəcəfov, Fərhad Fərmanov, Gülnarə Hacıyeva, Kəmalə Qüdrətova. <i>Qazax arxeoloji ekspedisiyasının 2023-cü il tədqiqatlarına dair.....</i>	37
17. Müzəffər Hüseynov, İradə Avşarova, Vüsalə Əliyeva, Təranə Mirzoyeva, Aybəniz Babayeva. <i>2023-cü ildə Göygöl Kurqanlarında aparılan arxeoloji qazıntı işlərinin nəticələri.....</i>	40
18. Bəxtiyar Cəlilov, Nikola Laneri, Lola Hüseynova, Alice Mendola, Rachele Mammana, Vittoria Cardini, Nərgiz Axundova, Nəsimə Mustafayeva. <i>Azərbaycan-İtaliya beynəlxalq ekspedisiyasının 2023-cü ildə Tava təpə son tunc-ilk dəmir dövrü abidəsində apardığı arxeoloji tədqiqatlar.....</i>	42
19. Bəxtiyar Cəlilov, Nərgiz Axundova, Lola Hüseynova, Nəsimə Mustafayeva. <i>2 №-li Göygöl kurqanında (2023) arxeoloji tədqiqatlar.....</i>	44
20. Tükəzban Aliyeva. <i>2023-cü ildə Gədəbəy rayonunda aparılmış arxeoloji tədqiqatlar.....</i>	45
21. Zaur Həsənov, Kim Jongil, Kwon Ohyoung, Yu Byoungrok, Nam Ikhee, Cino Kaspari. <i>Füzuli-Xocavənd dəmir dövrü arxeoloji ekspedisiyasının 2023-cü il tədqiqatlarının nəticələrinə dair.....</i>	46
22. Ceyhun Eminli, Florian Knaus, Namiq Hüseynli, Mathias Gütte, Leyla Həsənova. <i>"Qaracəmirli və ətrafı: Azərbaycan-Almaniya birgə layihəsi" çərçivəsində Qurbantəpə abidəsində aparılan arxeoloji tədqiqatların nəticələrinə dair.....</i>	48

aşkar olunmasını nəzərə alaraq, Böyük Qafqazın ədəklərin tədqiqatların davam etdirilməsini tam məntiqli hesab edirik.

*Yaqub Məmmədov, Yoshihiro Nishiaki,
Ülviyyə Səfərova, Orxan Zamanov*

Damcılı arxeoloji ekspedisiyasının 2023-cü il tədqiqatlarının nəticələrinə dair

Damcılı mağarası 1953-cü ildə S.N.Zamyatnin və M.M.Hüseynov tərəfindən qeydə alınmış və bununla ölkəmizdə paleolit dövrünün öyrənilməsinin əsası qoyulmuşdur. 1956-1957-ci illərdə Damcılı mağarasında arxeoloji qazıntılar M.M. Hüseynovun rəhbərliyi ilə davam etdirilmişdir. 2016-2019-cu və 2022-ci illərdə aparılmış, burada Azərbaycan və Yaponiya birgə tədqiqatları davam etdirilmişdir.

Azərbaycan-Yaponiya arxeoloji tədqiqatlarının 2023-ci il çöl mövsümü 14 avqust – 12 sentyabr tarixləri arasında Qazax rayonunda yerləşən Damcılı və DaşSalahlı mağaralarında uğurla həyata keçirilmişdir.

2023-cü ildə aparılmış arxeoloji tədqiqatlar, iki istiqamətdə aparılmışdır: çöl tədqiqatları və ötən illərdə aşkar olunmuş materialların kameral tədqiqi.

DaşSalahlı mağarası (41°08'40.0" şm. e., 45°12'55.9" ş.u), 1958-ci ildə M.M.Hüseynov tərəfindən qeydə alınıb və tədqiq edilmişdir. 2023-cü ildə burada aparılan tədqiqatların əsas məqsədi, DaşSalahlı mağarasının mütləq yaşının müəyyən olunması üçün torpaq nümunələrinin götürülməsi və öyrənilməmiş hissələrini tədqiq etməkdir.

Mağarada aparılan araşdırmalar zamanı, 1958-ci ildə M.M.Hüseynov tərəfindən mövcud olmuş mədəni təbəqənin materialı qədər tamamilə təmizləndiyi müəyyən olunmuşdur. Yalnız

mağaranın qarşısındakı iri qaya parçalarının altında mədəni təbəqənin qaldığı ehtimal olunur. Lakin həmin parçaların fiziki olaraq kənarlaşdırılması mümkün olmadı. Bununla belə, mağaranın şərq divarında təmizlənən hissələrdən kiçik nümunələrin götürülməsi mümkün oldu ki, bu təhlillərin nəticələri Yaponiyada aparılacaq analizlərdən sonra müəyyən olunacaq.

Kameral tədqiqatlar iki istiqamətdə aparılmışdır:

1. 1958-ci ildə DaşSalahlı mağarasında aparılmış tədqiqatlardan əldə olunmuş materialların yenidən təhlil olunması.

2. Damcılı mağarasında 2016-2019-cu illərdə əldə olunmuş materialların təhlili.

Qeyd etmək lazımdır ki, bu araşdırmaların əsas məqsədi "Damcılı mağarası" ("Damjili cave") adlı elmi monoqrafiya ilə bağlı tamamlama işləri olmuşdur. Bundan əlavə tərəfimizdən 2019-cu ilə dair arxeoloji nümunələrin inventarizasiyası aparılmışdır. Çünki bu il ilə dair mövcud qeydlər bütün materialları tam əhatə etmirdi. Qeyd etmək lazımdır ki, aparılan təhlillər zamanı, əvvəlki illərdə əldə olunmuş daş nümunələri arasında, elmi işçi Ülviyyə Səfərova tərəfindən üzərində qadın təsviri olan daş nümunəsi aşkar olunmuşdur. Nümunə mezolit dövrünə aid olunub və Azərbaycan ərazisində ilk belə nümunədir. Təsvirdə qurşağa qədər qadın saçları, başında bəzək, bel kəməri və üzərində asılmış obyekt təsvir olunmuşdur. Tapıntı "Damjili Venus" adlandırılmışdır. Nümunə təhlil üçün Yaponiyaya aparılmışdır.

2023-cü ildə Damcılı mağarasında aparılmış tədqiqatlar nəticəsində əldə olunmuş artefaktların təhlili, bizim əvvəlki illərdə əldə etdiyimiz nəticələrin təsdiqi ilə bərabər, Orta Kür hövzəsində yığıcı-ovçu təsərrüfatdan oturaq həyata keçid ilə bağlı mülahizələrimizi daha da gücləndirməyə imkan verdi. Aparılmış təhlillər bir daha təxminən e.ə. 6500-6000-ci illərdə mövcud olmuş mezolit dövrü həyat tərzinin sürətli bir formada neolit təsərrüfatı ilə əvəz olunduğunu göstərdi. Damcılı arxeoloji abidəsi Cənubi Qafqaz əra-

zisində ən erkən neolit dövrü yaşayış məskəni olmaqla bərabər, neolit təsərrüfatının mənşəyi ilə bağlı bu zamana kimi irəli sürülən fikirlərə, yeni baxış əlavə etməyə imkan verdi. Çünki nəticələr bu prosesdə yerli icmaların da iştirakını təsdiq edirdi. Qeyd etmək lazımdır ki, Cənubi Qafqaz ərazisində anoloji məskənin aşkar olunmaması bu abidənin əhəmiyyətini daha da artırmışdır.

Azad Zeynalov, Pərviz Babai

Qafqazın erkən və orta paleolit abidələrinin tədqiqatları

Sentyabr ayının 23-dən oktyabr ayının 3-dək birgə ekspedisiyası tərəfindən Rusiya Federasiyasının Şimali Qafqaz ərazisində erkən və orta paleolit dövrünə aid bir neçə paleolit abidələrindən (Kermek, Sinyaya Balka, Darvagçay-1, Tinit-1 və s.) optik-lüminessent OSL (optik stimullaşdırılmış lüminessent) və kosmogen üsulu ilə abidələrin mütləq yaşlarının müəyyən edilməsi üçün çöküntülərdən nümunələr götürüldü¹.

Krasnodar diyarında, Azov dənizinin sahilində, Temryuk şəhərindən ~25 km qərbdə yerləşən, Taman kompleksi adlanan erkən pleystosenin birinci yarısına aid olan Kermek, Rodniki və Boqatırı/Sinyaya balka paleolit düşərgələrindən mütləq yaşı kosmogen üsulu ilə müəyyən etmək üçün 15 nümunə götürüldü.

Dağıstanın Darvagçay-1 düşərgəsində təbiət elmlərin məlumatına görə, bəzi dövrünün müxtəlif mərhələlərinə (orta Pleystosen $\approx 0,5-0,8$ mln il əvvəl) aid tərkibində kvars qumu olan, daşlaşmış 3-7 mədəni təbəqələrdən, optik-lüminessent üsulu ilə mütləq

¹ Paleolit arxeoloji ekspedisiyanın rəisi A.Ə.Zeynalov 2023-cü il sentyabrın 23-dən oktyabrın 3-nə qədər Rusiya tərəfinin dəvəti və maliyyə dəstəyi ilə Şimali Qafqazda aparılan tədqiqatlarda iştirak etmişdir.

AZƏRBAYCANDA 2023-CÜ İLDƏ APARILAN
ARXEOLÖJİ QAZINTILARIN NƏTİCƏLƏRİNƏ

həsr olunmuş

ELMİ SESSİYANIN

TEZİSLƏRİ

BAKİ

14-15 Dekabr 2023-cü il

Mətbəənin direktoru – Fuad HÜSEYNOV
Texniki redaktor – Azər RƏSULOĞ
Texniki korrektor – Təranə RƏHİMOVA
Dizayner – Samirə QAMBAYEVA
Səhifələnmə – Günel ƏSƏDOVA
Çap – Oktay YUSİFOV
Cild – Gövhər NURULLAYEVA
– İlhamə MİKAYİLOVA

*Kitab “AFPoligrafAF” mətbəəsində hazır diapozitivlərdən
ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.*

afpoligraf@mail.ru	Tel.: +994 (12) 510 96 74
afpoligraf@gmail.com	Mob.: +994 (50) 405 96 74

Yığılmağa verilmişdir: 04.12.2023

Çapa imzalanmışdır: 10.12.2023

Qarnitura: Calibri, Cambria

Şərti çap vərəqi: 6,5

Formatı: 70x100 ¹/₁₆

Tiraj: 100